

International Journal of Social Sciences

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

www.sobider.net ISSN: 2548-0685

Original Article
Received/Accepted
Dates
16.04.2021/27.05.2021
DOI:
10.52096/usbd.5.23.5.2

Büyük ve Orta Boy İşletmelerin Finansal Raporlarına Covid-19 Etkisinin Oran Analizi Yöntemi ile İncelenmesi: Temel Gıda Üretim İşletmesi Örneği

Neşegül PARLAK

Ordu Üniversitesi

Fatsa MYO, Muhasebe ve Vergi Bölümü

nparlak@odu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1669-7389

Özet

Tüm dünya ülkelerinin ekonomik sistemlerinde ciddi aksamalara neden olan Covid-19 işletmelerin finansal yapılarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Covid-19'un oluşturduğu belirsizlik ortamı en fazla likidite yapısı zayıf olan işletmeleri etkilemekle birlikte işletmelerin finansal ve operasyonel süreçlerini farklı şekillerde etkilemiştir. Bu çalışmanın amacı, büyük ve orta boy işletme kapsamındaki örnek bir temel gıda üretim işletmesinin finansal durumunun Covid-19 etkisi çerçevesinde oran analizi yöntemi ile incelemek ve finansal performansını değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda işletmenin likidite durumu, varlık kullanım etkinliği, finansal yapısı ve kârlılık oranlarını Covid-19 öncesi ve Covid-19 sürecinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda; işletmenin, varlık kullanımı ve devir oranlarının etkin yönetildiği ve kârlılık oranlarında istikrarlı iyileşme olduğu görülmektedir. İşletmenin, likidite oranlarının ise düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. İşletmenin, Covid-19 sürecinde faaliyetleri kısıtlanan sektörler arasında yer almaması, insanların temel ihtiyaçları olan temel gıda üretim alanında faaliyet göstermesi süreçten nispeten daha az etkilenmesini sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Üretim İşletmesi, Oran Analizi.

Jel Sınıflandırması: M40, M41, M42.

Examining the Effect of the Covid-19 on Financial Reports of Large and Medium Sized Enterprises by Ratio Analysis Method: The Case of Basic Food Production Business

Abstract

Covid-19, which has severely disrupted the economic systems in all countries, has led to significant changes in the financial structures of businesses. While the atmosphere of uncertainty created by the Covid-19 affected the businesses with weak liquidity structures the most, it also affected the financial and operational processes of the businesses in different ways. This study aims to examine the financial situation in the case of a basic food production business, which is within the scope of large and medium-sized enterprises, and evaluate its financial performance by the ratio analysis method within the framework of the Covid-19 effect. For this purpose, the liquidity status, asset use efficiency, financial structure, and profitability ratios of the enterprise before and during the Covid-19 period were examined and evaluated. It is seen in the study's result that the asset use and turnover rates of the enterprise are managed effectively and there is a stable improvement in the profitability ratios. It is observed that the liquidity ratios of the enterprise tend to decrease. We can say that the fact that the business was not among the sectors whose activities were restricted during the Covid-19 period and it operated in the basic food production area, which is a basic need for humans, is the reason why it was relatively less affected by the process.

Keywords: Covid-19, Production Business, Ratio Analysis.

Jel Code: M40, M41, M42.

Giriş

İşletmelerin amacı bugünkü değerini en üst seviyeye çıkarmak ve sürekli büyümedir. Bu amacı gerçekleştirmek için çeşitli analiz ve tahmin yöntemlerinden yararlanırlar ve olası durumları önceden tespit ederek önlemler alırlar. Ancak işletme dışından kaynaklanan nedenlerden dolayı da işletme hedefine ulaşmada yetersiz kalabilir. İşletmelerin finansal durumu ile ilgilenen işletme sahipleri, kredi verenler, yatırımcılar ve diğer finansal bilgi kullanıcıları işletme ile ilgili alacağı kararlarda kullanmak üzere çeşitli finansal analiz tekniklerinden ve sonuçlarından yararlanmaktadır. İşletmelerin finansal bilgilerinin analizinde oran analizi etkin kullanılan bir

analiz tekniğidir. Oran analizi yöntemi ile elde edilen sonuçlara göre alınacak kararlar işletme değeri üzerinde etkili olacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 30 Ocak 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilen ve tüm dünyayı etkileyen Covid-19 ülkelerin ekonomik yapılarında istikrarı tehdit edici önemli kayıplara yol açmıştır. Türkiye’de ilk Covid-19 vakası 11 Mart’ta açıklanmıştır. Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de Covid-19’un yayılmasını önlemek amacıyla çeşitli kısıtlamalara gidilmiştir. Yapılan kısıtlamalar hem insanları hem de işletmeleri ciddi oranda etkilemiştir. Covid-19 nedeni ile üretim, tüketim ve tedarik zincirinde ortaya çıkardığı aksaklıklar, Covid-19 sonrası işletme sermayesi ihtiyacını ciddi oranda arttıracaktır.

Bu çalışmanın amacı, Covid-19’un büyük ve orta boy işletme kapsamındaki temel gıda üretimi yapan işletmelere etkisini temel gıda üretimi yapan örnek bir işletmenin finansal raporları üzerinden oran yöntemi ile analiz etmektir. Temel gıda üretim işletmesinin seçilmesinin nedeni Covid-19’un temel gıda sektörü üzerine olan etkisini tespit etmektir. Çalışma konusu temel gıda üretim işletmesi, 2006 yılında faaliyete başlamış olup, mevcut durumda yoğun olarak yurt içinde satış yapmakla birlikte toplam satış oranının %5’i oranında ihracat gerçekleştirmektedir. İşletmenin ihracat potansiyelini arttırmaya yönelik girişimleri bulunmaktadır. Çalışma, temel gıda üretimi yapan örnek işletmenin Covid-19’un işletme ekonomilerine yoğun etkisini gösterdiği 2020 yılı ve önceki yıllardaki finansal oranları karşılaştırmak suretiyle Covid-19’un büyük ve orta boy işletmelere etkisini tespit etmeye odaklanmıştır. Çalışmada kullanılan veriler, işletme yönetimi ile yapılan görüşme neticesinde muhasebe departmanından elde edilmiştir. Elde edilen veriler üzerinde inceleme ve değerlendirme yaparak analize uygun hale getirilmiştir. Verilerin analizinde Microsoft Excel programı kullanılmıştır. İşletmenin 2015-2020 yılı verileri oran yöntemi ile analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar üzerinden değerlendirme ve yorumlama yapılmıştır. Covid-19’un işletmeye olan etkileri tartışılmıştır.

Çalışma sonunda, işletmenin varlık ve kârlılık oranlarında istikrarlı büyüme olduğu, devir hızlarını etkin yönettiği, mali rantabilitenin daha iyi yönetilmesi gerekliliği, kısa vadeli borçların azalması ve öz kaynakların artışı ile oluşacak bilanço yapısının daha değerli olabileceği yorumlanmaktadır. Covid-19 sürecinde birçok işletme olumsuz etkilenmiş, özellikle alınan önlemler kapsamında kısıtlama uygulaması olan sektörler daha fazla ekonomik problem yaşamıştır. Analize konu işletmenin, bilanço rakamlarının istikrarlı büyüme trendinde olduğunu ifade edebiliriz. Yıllara

yaygın olarak aktif varlıklarında artış sağlayan işletme, faaliyet kârını artırmakta ve değer artışını sürdürmektedir. Buna göre, Covid-19 krizinin büyük ve orta boy işletme kapsamındaki örnek temel gıda üretim işletmesine dikkat çekici düzeyde etkisinin olmadığı kanaati oluşmuştur.

1. Oran (Rasyo) Analizi

İşletmelerin finansal raporlarında yer alan kalemlerin incelenmesi ile işletme faaliyetleri neticesini, finansal durumunu, değişen ve gelişen yönlerin tespit edilmesi ve mevcut durum doğrultusunda geleceğe yönelik planlama ve tahmin yapmak için yapılan analizdir (Tekbaş vd., 2017: 104). Finansal analizin temel amacı; işletmelerin faaliyetlerinin sonucunda elde ettikleri bir takım finansal verileri karşılaştırma, ilişkilendirme, değerlendirme, yorumlama, oranlama ve raporlama yaparak İşletmenin mevcut durumunu ortaya koymak ve alınacak gerekli önlemleri hızla almak ve işletme faaliyetlerini daha etkin ve optimum hale getirebilmek finansal analizin temelini oluşturur.

Finansal analiz sonucu elde edilen veriler, işletmenin cari dönem verileri ile önceki dönem verilerini karşılaştırarak değişiklikleri saptamak ve böylece işletmenin zaman içerisindeki finansal durumunu gözleme imkânı doğar. Ayrıca, elde edilen veriler işletmenin faaliyet gösterdiği sektör ortalaması ile karşılaştırılarak işletmenin performansı değerlendirilebilmektedir.

İki değişken veya rakam arasındaki ilişkinin ölçüsünü sağlayan istatistiksel bir ölçüye oran denir (Deshmuchi et al., 2016:73). Finansal raporlarda yer alan kalemlerin ilişkilerinin sayısal olarak belirlenmesi ve yorumlanması oran analizi yöntemi ile yapılmaktadır. Bu analiz yöntemi ile elde edilen analiz sonuçları ile işletmelerin borçlarını ödeyebilme gücünü, varlıkların etkinliğini ve verimliliğini, borcun kaldıraç etkisi ve işletmenin kârlılık durumu ortaya konulmakta ve geleceğe yönelik tahmin yapılabilmektedir (Ataman, Hacırüstemoğlu, 1999:127). Oran analizinde likidite oranları, faaliyet oranları, finansal yapı oranları, kârlılık oranları ve borsa performans oranları yöntemleri kullanılmaktadır (Saraç, 2012:17).

1.1.1. Likidite Oranları

İşletmenin çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığı ve kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücünü belirleyebilmek amacıyla kullanılan oran analizi yöntemidir.

Tablo 1. Likidite Oranları

Oran	Formül
Cari Oran	$\text{Dönen Varlıklar} / \text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}$
Asit-Test Oranı	$(\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar}) / \text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}$
Nakit Oran	$\text{Hazır Değerler} / \text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}$

1.1.2. Faaliyet Oranları

İşletme faaliyetlerinden doğan satışlar ile varlık grupları arasındaki ilişkinin boyutunu faaliyet oranları ile incelenmektedir. İşletme varlıklarının etkin ve verimli kullanıp kullanmadıklarını, kâr veya zarar tablosunda bulunan satış kalemlerinin finansal durum tablosunda yer alan varlık kalemlerine oranlanarak, yapılan yatırım miktarı ile faaliyetlerini ne derece etkin kullandığını ifade etmektedir (Gapenski, 2005: 538).

Tablo 2. Faaliyet Oranları

Oran	Formül
Stok Devir Hızı (Kez)	$\text{Satılan Ürün Maliyeti} / ((\text{Dönem Başı Stok} + \text{Dönem Sonu Stok})/2)$
Stok Devir Süresi (Gün)	$360 / \text{Stok Devir Hızı}$
Alacak Devir Hızı (Kez)	$\text{Net Satışlar} / \text{Ticari Alacaklar}$
Alacak Devir Süresi (Gün)	$360 / \text{Alacak Devir Hızı}$
Dönen Varlık Devir Hızı	$\text{Net Satışlar} / \text{Dönen Varlıklar}$
Net Çalışma Sermayesi Devir Hızı	$\text{Net Satışlar} / \text{Net İşletme Sermayesi}$
Duran Varlıklar Devir Hızı	$\text{Net Satışlar} / \text{Duran Varlıklar}$
Öz Sermaye Devir Hızı	$\text{Net Satışlar} / \text{Öz Sermaye}$
Aktif (Varlık) Devir Hızı	$\text{Net Satışlar} / \text{Varlık (Aktif) Toplamı}$

1.1.3. Finansal Yapı Oranları

Finansal yapı oranları, işletmenin finansmanı aşamasında yararlanılan yabancı kaynakların derecesini ölçmekte kullanılan oranlardır. İşletmenin finansal yapısı içerisindeki borçların yeri ve bu finansal yapının doğurduğu sonuçlar araştırılır.

Tablo 3. Finansal Yapı Oranları

Oran	Formül
Finansal Kaldıraç Oranı	Yabancı Kaynak Toplamı / Aktif Toplamı
Öz Kaynaklar Oranı	Öz Kaynaklar / Pasif Toplam
Finansman Oranı	Öz Kaynaklar / (K. V. Y. K. + U. V. Y. K.)
Kısa Vadeli Yabancı Kaynak Oranı	Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Pasif Toplam
Uzun Vadeli Yabancı Kaynak	Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar / Pasif Toplam
Maddi Duran Varlıkların Uzun	Maddi Duran Varlıklar/ Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

1.1.4. Kârlılık Oranları

Kârlılık oranları, işletmenin başarısının veya başarısızlığının bir göstergesidir (Robinson, vd., 2015: 436). İşletmeye yatırım yapmak isteyen yatırımcıların, ortakların ve ortak olmayı düşünenlerin özellikle takibe aldıkları bir oranlardır.

Tablo 4. Kârlılık Oranları

Oran	Formül
Mali Rantabilite	Net Kâr/ Öz Sermaye
Ekonomik Rantabilite	Vergi ve Faiz Öncesi Kâr / Pasif Toplamı
Kârlılık Oranı	Net Kâr (Zarar) / Toplam Aktif (Pasif)
Faaliyet Kâr Marjı	Faaliyet Kârı / Net Satışlar
Brüt Kâr Marjı	Brüt Satış Kârı / Net Satışlar
Net Kâr Marjı	Net Kâr / Net Satışlar
Faaliyet Maliyet Oranı	Faaliyet Giderleri / Net Satışlar

2. Literatür

Covid-19'da ülke ekonomileri üzerinde ciddi etkisi olan ve hali hazırda devam eden bir ekonomik bir kriz dönemidir. Literatürde Covid-19'un işletmelere olan etkisini tespit etmeye yönelik yapılmış çalışmalara rastlamak mümkündür. Yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda sunulmuştur.

Allianz (2020) tarafından yapılan araştırmada, Covid-19'un etkisiyle, 2020 yılının birinci çeyreğinde 126 sektörün risk derecelendirmesinde düşüş yaşandığı ve bu sayının 2012 yılından beri en yüksek sayı olduğu belirtilmektedir. Bu düşüşün, Covid-19'un, likidite, talep ve kârlılık üzerindeki etkilerinden kaynaklandığını belirtilmiştir.

Demir (2020), BIST 100 endeksinde faaliyet gösteren sektörlerin finansal tablolarına Covid-19 etkisini oran analizi yöntemini ile incelemiştir. Çalışma sonucunda Covid-19 ile birlikte borçlarındaki artışın firmanın toplam varlığındaki artıştan daha fazla olduğunu, satışlarının ve kârlılıklarının düştüğünü tespit etmiştir. Ancak, finansal tablo değişimlerinin sektörlere göre farklılık gösterdiğini tespit etmiştir.

Kandil Göker vd., (2020), Covid-19'un BIST sektör endeks getirileri üzerindeki etkisini analiz ettikleri çalışmada, Covid-19'un gıda, kimya ve bankacılık sektörlerinin pozitif yönde etkilendiğini spor, turizm ve taşımacılık sektörlerine ise negatif yönlü etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Baur, Trench (2020), Covid-19'un Avustralya Borsasında kayıtlı ASX100 şirketleri üzerindeki etkileri ve şirketlerin Covid-19'a verdiği tepkileri analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda, Covid-19'un temel tüketim, sağlık hizmetleri ve iletişim sektörünün az etkilendiğini, petrol ve gaz, destek hizmetleri, inşaat malzemeleri, finans ve bankacılık sektörünün ise en fazla etkilendiğini tespit etmişlerdir.

Liu et al., (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19'un Çin Borsası'na kısa vadeli tepkisinin negatif olduğunu ve hisse fiyatlarında düşüşler olduğunu tespit etmişlerdir. İlaç, bilişim teknolojileri ve yazılım hizmetleri sektörlerinde pozitif yönlü, ulaşım, konaklama ve restoran hizmetleri sektörlerinde ise negatif yönlü tepki olduğunu görmüşlerdir.

3. Araştırma

3.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Covid-19'un temel gıda üretim işletmeleri üzerine etkisini oran analizi yöntemine göre analiz etmek ve işletmenin finansal yapısını ve finansal performansını incelemektir. Bu amaçla söz konusu örnek temel gıda üretim işletmesinin 2015-2020 yılları arasındaki 6 yıllık analize uygun finansal tablolardan yararlanılmıştır.

3.2.Araştırmanın Veri Seti ve Kapsamı

Çalışmada, büyük ve orta boy bir temel gıda üretim işletmesi örnek alınmıştır. Çalışma konusu temel gıda üretim işletmesinin 2015-2020 yılları arasındaki finansal tablo verileri çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veriler, işletmenin yönetimi ile yapılan görüşme neticesinde işletmenin muhasebe departmanından elde edilmiştir. Elde edilen veriler Microsoft Excel yardımıyla analize uygun düzenli bir tablo haline getirilmiş ve Oran hesaplamaları da aynı programdan yararlanılarak yapılmıştır. İşletmenin 2020 yılı analiz sonuçları ile önceki dönem sonuçları karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın tek temel gıda üretim işletmesinin 2015-2020 yılı verilerini kullanmak suretiyle yapılması çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır.

3.3.Bulgular

Çalışmada, örnek temel gıda üretim işletmesinin 2015-2020 yılları finansal raporlarından oran analizi yöntemi ile elde edilen finansal oranlar karşılaştırılmış ve oran değişimleri incelenmiştir.

3.3.1. Likidite Oranları

Örnek temel gıda üretim işletmesinin likidite durumları tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Örnek Temel gıda Üretim İşletmesi 2015-2020 Yılları Likidite Oranları

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cari Oran	2,92	2,67	3,57	1,30	1,00	1,09
Asit-Test	1,32	1,13	1,08	0,63	0,67	0,51
Nakit Oranı	0,17	0,37	0,18	0,16	0,13	0,06

Tablo 1’e göre işletme dönen varlıkları ile kısa vadeli borç yükümlülüğünü karşılayabilmektedir. 2015, 2016 ve 2017 yıllarında dönen varlıklarında etkin kullanılmayan, atıl varlıklar olduğu söylenebilir. Cari oranın 2018, 2019 ve 2020 dönemlerinde ise ortalama seviyelerdedir. İşletmenin

2020 yılı asit-test oranı 0,51'dir. Hemen nakde dönüşme büyüklüğü kısa vadeli borç yükümlülüğünü karşılamada yetersiz olduğu görülmektedir. Geçmiş yıllar verilerine göre 2015-2020 yılları arası asit-test oranının düştüğü görülmektedir. İşletmenin yıllara yaygın dönen varlıklarında artış oluşmuş, beraberinde kısa vadeli borç miktarı da artmıştır. Bu durum işletmenin borçlanarak büyüdüğünü göstermektedir. İşletmenin nakit oranının düşük olduğu görülmektedir. 2015-2020 yılları arası veriler incelendiğinde, yıllara yaygın nakit oranının düşük seviyelerde olduğunu, 2020 yılında beklenen seviyelerin çok altında nakit orana sahip olduğu yorumlanabilir. Likidite oranları işletmenin mevcut döngüsüne göre kısa vadeli borçlarının daha az olması gerektiğini, borçlanma miktarı ile borçların vade yapısının daha etkin yönetilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

3.3.2. Devir Oranları

Devir oranları, işletmenin sahip olduğu ve faaliyetlerini gerçekleştirmede kullandığı varlıklarını ne ölçüde etkin ve verimli kullandığını belirlemek amacıyla hesaplanan oranlardır. Satışlar ile aktif kalemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla hesaplanan bu oranların yüksek çıkması işletme açısından olumlu bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Örnek temel gıda üretim işletmesinin devir oranları tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Örnek Temel gıda Üretim İşletmesi 2015-2020 Yılları Devir Oranları

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stok Devir Hızı	5,31	4,81	3,50	4	5,62	6,35
Stok Devir Süresi	67,8 gün	74,84 gün	102,86 gün	90 gün	64 gün	57 gün
Alacak Devir Hızı	11,77	11,48	10,06	9,44	5,42	11,74
Alacak Devir Süresi	30,59 gün	31,36 gün	35,79 gün	38,14 gün	66,42 gün	30,66 gün
Dönen Varlık Devir	3,25	2,76	2,25	2,90	2,52	3,57
Net Çalışma Sermayesi	4,94	4,41	3,13	12,47	-46,99	44,68
Duran Varlık Devir	3,67	4	3,97	4,38	4,29	4,67
Maddi Duran Varlık	4,22	4,51	4,25	4,82	4,69	5,09
Öz Sermaye Devir Hızı	19,99	19,12	16,61	17,91	13,36	11,76
Aktif Varlık Devir Hızı	1,72	1,63	1,44	1,74	1,59	2,03

Tablo 8'e göre, işletmenin 2020 yılında stoklarını 6,35 kez devrettiği görülmektedir. Geçmiş yıllarda dikkat çeken devir hızı görülmemektedir. Stok yönetiminin geçmiş altı yıl içerisinde en

etkin yönetildiği dönemin 2020 yılı olduğu söylenebilir. Stok devir hızına bağlı olarak devir gün sayısı belirlenir. İşletme 2020 yılında stoklarını 57 günde bir devretmiştir. 2017 yılında stok devir süresi diğer yıllara göre yüksek olup, stokların etkin yönetildiği yıl 2020' dir. İşletme alacak hızını 2020 yılında etkin yönetmiştir. Geçmiş yıllar alacak devir hız verilerinde 2019 yılının diğer yıllara göre en düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. İşletme alacaklarını 31 günde bir tahsil etmektedir. Bu durum işletmenin alacak yönetimini iyi gerçekleştirdiğinin bir göstergesidir. Alacak tutarlarının düşük olması ve alacak devir süresinin 30 günlerde olması ile işletme alacak riskini minimize etmiştir. İşletme son dönem yılı olan 2020 yılında 3,57 kez dönen varlıklarını çevirmiştir. Geçmiş yıllara göre önemli bir değişim görülmemektedir. İşletmenin 2015-2016 ve 2017 yıllarında net işletme sermayesi ya göre yüksek seviyelerdedir. Kısa vadeli borç yükümlülüğü makul seviyelerde olduğundan, bu yıllarda net çalışma sermayesi devir hızı ya göre olumlu yorumlanabilir. 2018 Yılında kısa vadeli borçların artışı ile net işletme sermayesi azalmış ve net çalışma sermayesi devir hızı artmıştır. Bu durum dikkat edilmesi gerekli olan seviyelerdedir. 2019 yılında ve dönen varlıklar artmış olsa dahi kısa vadeli yükümlülüklerin de artışı ile net çalışma sermayesinin negatif olduğu görülmektedir. Bu durum işletme için olumlu değerlendirilememektedir. İşletmenin kısa vadeli borçlarını karşılama kabiliyeti ve varlıklarını döndürmesi için gerekli sermaye yapısı yetersiz olarak yorumlanabilir. 2020 yılında net çalışma sermayesi devir hızında düzelme görülmektedir. Kısa vadeli borçların makul seviyelere çekilmesi ile net çalışma sermayesi devir hızının da daha iyi olması muhtemeldir. İşletmenin duran varlık devir hızının altı yıllık dönem içerisinde ortalama 4,16'dır. 2020 yılı duran varlık devir hızı 4,67 olup ortalama seviyeye yakındır. İşletmenin duran varlıklarını etkin kullandığı yorumlanabilir. Varlıkların defter değerlerinin güncel rayiç değerler olup olmadığı analizde önemlidir. Duran varlıkların güncel değerlerinin belirlenmesi ve devir hızının bulunarak analizi daha doğru yorumlanmasını sağlamaktadır. İşletmenin maddi duran varlıklarını faydalı kullandığı söylenebilir. Altı yıllık dönemde ciddi değişim gözlemlenmemiştir. 2020 Yılı devir hızı 5 olup, işletmenin duran varlıkları ile elde etme kabiliyetinin güçlü olduğu görülmektedir. Varlıkların değerlerinin güncel olması analizde önemlidir. Defter değerlerinin güncel değerlere yakın olması hem işletme muhasebesi hem de analistlerin doğru sonuçlar alması açısından gerekliliktir. İşletmenin geçmiş altı yıl içerisinde en düşük öz sermaye devir hızı 2020 yılında 11,76'dır. Önceki yıllarda devir hızının daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen ya göre öz sermaye düşüktür. Öz sermayenin etkin kullanıldığı yorumlansa da bu durum borçlanma seviyesinin artışına sebep

olabilir. İşletmenin borçluluk seviyesi yüksek olmaması durumunda öz sermaye devir hızının çok iyi olduğu yorumlanabilir. Ancak borçlanma seviyesi ya göre beklenen seviyelerin üzerinde ise sermaye ihtiyacı söz konusudur ve olumlu yorumlanamaz. İşletmenin aktiflerini faydalı kullandığı söylenebilir. 2020 yılı öncesinde devir hızı 2 altı olup atıl kaynakların bulunduğu yorumlansa da son yılda bu oran makul seviyelerdedir.

3.3.3. Finansal Yapı Oranları

İşletmenin finansal yapısını ve uzun vadeli borç ödeme gücünün göstergesi finansal yapı oranlarıdır. İşletmenin toplam varlıklarının ne kadarlık kısmının borçlanma yolu ile ne kadarlık kısmının öz sermaye ile finanse edildiğini göstermektedirler (Çabuk, Lazol, 2013: 207).

Finansal yapı oranları, işletmenin satışlarının azalması, varlıklarının değerinin düşmesi ve faaliyetlerini zararlar kapatması durumunda borçlarını zamanında ödeyip ödeyemeyeceği konusunda fikir vermektedir. Örnek temel gıda üretim işletmesinin mali yapı oranları tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Örnek Temel gıda Üretim İşletmesi 2015-2020 Yılları Mali Yapı Oranları

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansal Kaldıraç	0,914	0,915	0,913	0,903	0,881	0,828
Öz Kaynaklar / Aktif	0,086	0,085	0,087	0,097	0,119	0,172
Finansman Oranı	0,094	0,093	0,095	0,108	0,135	0,208
Kısa Vadeli Borçların	0,182	0,222	0,178	0,462	0,629	0,521
Uzun Vadeli	0,732	0,692	0,735	0,441	0,253	0,306
Maddi Duran	0,559	0,523	0,460	0,821	1,341	1,298

Tablo 9’a göre, İşletme verilerinde finansal kaldıraç oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum geçmiş yıl verilerinde de görülmektedir. 2015-2020 Yılları arası finansal kaldıraç azalma eğiliminde olsa da 2020 yılında 0,828 oran ile standartların üzerindedir. Kaldıraç oranının yüksek olma nedenleri arasında borç yükümlülüğünün mevcut ticari kapasiteye göre yüksek olmasıdır.

İşletmenin aktifleri yıllara yaygın artmış beraberinde borç yükümlülüğü de artmıştır. Faaliyetlerin sermaye ihtiyacının borçlanarak karşılandığı görülmektedir. İşletmenin öz kaynaklarının yeterli olmadığı söylenebilir. Mevcut ticari hacmine göre öz kaynaklarının daha güçlü olması beklenir. İşletme sermayesi için ilave finansman ihtiyacı oluşabilir, bu durum finansman maliyetlerinin artmasını sağlayabilir. 2015-2020 yılları bu oranın arttığı görülmektedir. İşletme büyüme trendinde olduğu için makul görülmele birlikte gelecek zamanlarda yönetilmesi gerekli olan önemli alan olduğu söylenebilir. İşletmenin finansman oranı makul seviyelerin altındadır. İşletme finansmanında yabancı kaynak kullandığını göstermektedir. Finansman maliyetinin artmasına ve kârlılığın düşmesine neden olmaktadır. İşletmenin mevcut durumda yönetmesi gerekli alanlardan biri olduğu görülmektedir. Kısa vadeli borçların toplam kaynaklar içerisinde yüksek olduğu görülmektedir. Geçmiş yıllar analizinde 2018 yılında kısa vadeli borçların arttığı, 2019 yılında en fazla seviyede olduğu zaman dilimi olduğu görülmektedir. 2020 Yılında azalma eğiliminde olan kısa vadeli borçların 0,30 oran seviyelerinde olması makul görülmektedir. İşletmenin uzun vadeli borçlarının toplam kaynaklar içerisinde daha fazla dağılım oranında olması beklenir. 2015-2016 ve 2017 yıllarında makul olan seviye son üç yılda azalmıştır. İşletmenin borç yapısında nakit döngü ve vade yapısını etkin yönetmesi beklenmektedir. İşletmenin altı yıllık oran analizinde 2020 yılı öncesi maddi duran varlıkların uzun vadeli borçlar toplamından az olduğu görülmektedir. İşletmenin işletme sermayesini de uzun vadeli finanse ettiği veya maddi duran varlıkların bilanço değerlerinin rayiç değerlerinden düşük kaydedildiği yorumlanabilir. 2020 Yılında uzun vadeli borçlar maddi duran varlıklardan daha azdır. Kısa vadeli borçların toplam borçlar içerisinde fazla olması durumunda olumlu değerlendirilememektedir. İşletmenin toplam borçlarının azalması ile bu oranın makul seviyelere gelmesi beklenir.

3.3.4. Kârlılık Oranları

Esas faaliyet kârlılığını ölçmesi bakımından ekonomik rantabilite işletme için en doğru kârlılık ölçme oranlarındandır (Toprakçı Koşar, 2020: 56-57). Örnek temel gıda üretim işletmesinin kârlılık oranları tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Örnek Temel gıda Üretim İşletmesi 2015-2020 Yılları Kârlılık Oranları

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mali	0,233	0,123	0,228	0,069	0,0037	0,149
Ekonomik	0,097	0,122	0,112	0,130	0,174	0,214
Kârlılık Oranı	0,02	0,011	0,02	0,007	0,0004	0,026
Faaliyet Kâr	0,056	0,075	0,078	0,075	0,109	0,106
Brüt Kâr Marjı	0,103	0,123	0,133	0,129	0,151	0,159
Net Kâr Marjı	0,012	0,006	0,014	0,004	0,0003	0,013
Faaliyet	0,047	0,049	0,055	0,054	0,041	0,053

Tablo 10'a göre, işletmenin mali rantabilite oranlarının düşük olduğu yorumlanabilir. 2020 yılı mali rantabilite oranı geçmiş 4 yıldan yüksek olduğu görülmektedir. İşletmenin net kârlılığı artması ile mali rantabilitesinin de yükselmesi muhtemeldir. İşletmenin ekonomik rantabilitesinin iyi olduğu yorumlanabilir. Yıllara yaygın olarak kârlılık seviyesinin arttığı görülmektedir. İşletme üretim faaliyetlerini ve kârlılığını etkin yönetmektedir. İşletmenin kârlılık oranının makul seviyelerin altında olduğu görülmektedir. Geçmiş yıllara göre 2020 yılında kârlılık oranında artış olduğu görülmektedir. İşletmenin faaliyet kâr oranı 2020 yılında % 10 seviyelerindedir. Geçmiş yıllara göre 2019 ve 2020 yıllarında faaliyet kârında artış oluşmuştur. Bu durum işletmenin zamanla üretim ve kârlılık seviyesini iyi yönettiğini göstermektedir. İşletmenin brüt satış kâr oranı 2020 yılında % 15,9 olmuştur. 2019 ve 2020 yıllarında geçmiş yıllara göre artış sağlanmış, kârlılık seviyesinin verimli yönetme eğiliminde olduğu söylenebilir. İşletmenin 2020 yılı net kâr oranında yükselme görülse de ne kâr marjını daha iyi yönetmesi gerekliliği görülmektedir. İşletmenin brüt satış kâr oranı ve faaliyet kâr oranına göre daha düşük seviyelerdedir. Finansman giderlerinin azalması ile net kârlılığın artması muhtemeldir. Faaliyet giderlerinin satışlara göre az olması olumlu yorumlanmaktadır. İşletmenin faaliyet maliyetlerini etkin ve verimli yönettiğinin göstergesidir. İşletme faaliyet giderleri satışlara göre istikrarlı seviyededir. Bu durum geçmiş yıllarda da ya göre benzer oranlarda olup, artışı ile doğru orantılı olarak faaliyet giderlerinin de arttığı görülmektedir.

Sonuç

İşletmelerinin finansal durumunun tespitinde en etkili yöntemlerden birisi oran analizi yöntemidir. Bu analiz yöntemi ile işletmenin likidite durumu, aktiflerin nasıl finanse edildiği, borç ödeyebilme kapasitesi, kârlılık ve verimlilik durumlarının ölçülmesi mümkün olabilmektedir. İşletme yöneticilerinin geçmiş dönemlerine ilişkin finansal başarısını ve gelecek dönemlere ilişkin karar süreçlerinde önemli bilgiler sağlamaktadır.

Bu çalışmada örnek bir temel gıda üretim işletmesinin 2015-2020 finansal raporları oran analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar örnek işletmenin Covid-19'un etkisinin yoğun olarak görüldüğü yıl olan 2020 yılı ile önceki yıllar sonuçları karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre; İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynakları 5 yıllık süreçte % 331 oranla arttığı görülmektedir. % 15 brüt kâr elde etme kabiliyetine sahip olan işletmenin borçlanma maliyetinden kaynaklı net kâr oranının beklenen seviyelerin altında olduğu anlaşılmaktadır. Finansman giderleri elde edilen faaliyet kârından fazla olmadığından sürdürülebilir bir tablo oluşmuş, 2020 yılında finansman giderlerin azalması ile borç ödeme kabiliyetinde iyileşme meydana gelmiştir. Kısa vadeli yabancı kaynakların vade yapısında uzun vadeli ödeme taahhütleri ile iyileştirme yapılmış, yine bu durum elde edilen kâr ile ödeme yapılmasının önünü açmıştır. İşletmenin büyüme süreci devam etmekte ise de likidite oran analizine göre kısa vadeli borçları ödeme kabiliyetini güçlendirmesi gerekliliktir. Devir oranları analizi ile işletmenin varlıklarını etkin yönettiği yorumlanabilir. Finansal yapı analizinde, bilanço yapısına göre kâr elde etme kabiliyeti görülmekte, işletmenin finansman giderlerin azalma sürecinin başladığı anlaşılmaktadır. Bu durumun seyri olumlu devam etmesi ile ve kârlılığın da artması beraberinde kısa vadeli yükümlülüklerin azalmasını sağlayabilir. İşletmede sermaye artışına gidilmesi ile işletmenin öz kaynakları güçlendirmesi ayrıca pozitif etki sağlayacaktır. Bu durumda kâr elde edebilen işletmenin nakit akışı daha güçlü olabilecektir. Analiz sonucunda işletmenin, kârlılık ve varlıklarda büyüdüğü, devir hızlarını etkin yönettiği, mali rantabilitenin daha iyi yönetilmesi gerekliliği, kısa vadeli borçların azalması ve öz kaynakların artışı ile oluşacak bilanço yapısının değerli olabileceği yorumlanmaktadır. Covid-19 sürecinde birçok işletme olumsuz etkilenmiş, özellikle alınan önlemler kapsamında kısıtlama uygulaması olan sektörler daha fazla ekonomik problem yaşamıştır. Çalışma konusu örnek temel gıda üretim işletmesinin,

bilanço rakamları işletmenin sürekli büyüme trendinde olduğunu göstermektedir. Varlık artışında istikrarı koruyan işletme, faaliyet kârını da artırmaktadır. İşletme bu doğrultuda yıllara yaygın olarak değer artışını sürdürmektedir. İşletmenin temel gıda üretimi yapması nedeni ile Covid-19 sürecinden nispeten daha az etkilendiğini söylemek mümkündür.

Çalışma amacına uygun olarak; örnek bir temel gıda üretim işletmesine yönelik yapılan finansal analiz neticesinde ortaya çıkan sonuçlar işletmenin 2015-2020 dönemine ait verileri için geçerlidir. İşletmenin finansal raporlarından elde edilen finansal oranlar ile temel gıda üretim işletmesinin Covid-19 öncesi ve sonrası likidite oranları, varlıkları kullanım oranları, finansal yapı oranları ve kârlılık oranları incelenmiştir. Çalışmanın literatüre ve ilgi duyan kişilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Covid-19 süreci hali hazırda devam etmektedir ve işletmelerin finansal raporları üzerine etkisi belirsizdir. Bundan sonra, Covid-19'un Türkiye'deki büyük ve orta boy işletme kapsamındaki işletmelere etkisine yönelik olarak finansal analiz yöntemleri ile yapılacak çalışmaların yararlı olacağı düşünülmektedir. Böylece, büyük ve orta boy işletmelerin finansal analizde farklılık gösteren faktörler bilimsel olarak incelenmiş olacaktır.

Kaynaklar

Allianz Araştırmalar (2020). “Her taşın altına bakmak: Covid-19’un sektör bazında olumsuz etkileri”. Erişim adresi: https://www.eulerhermes.com/content/dam/onemarketing/ehndbx/eulerhermes_com/tr_TR/documents/allianz-rapor-dizgi.pdf

Ataman, Ü. ve Hacırüstemoğlu, R. (1999). “Yöneticiler İçin Muhasebe ve Finans Bilgileri”. İstanbul: Tükmenevi Kitabevi.

Baur, Dirk G. ve Trench, A. (2020). “Avustralya Şirketlerinin COVID-19 Enfeksiyonu”, Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3609110>

Çabuk, A. ve Lazol,İ.(2013). Mal Tablolar Analizi, Ekin Dağıtım, Bursa

Çabuk, A., Karagül, A.A., Erol, C., Başar, B.A., Sevim, Ş., ve Sayılır, Ö. (2013). “Mali Tablolar Analizi (2. Baskı)”. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Deshmuch, S., Salgaonkar, A., and Harichandan, D. (2016). “Financial Statement Analysis Institute of Distance and Open Learning”. University of Mumbai.

Demir, Z. (2020). “Covid-19’un BİST 100’deki Şirketlerin Mali Tabloları Üzerindeki Etkisinin Oran Yöntemi İle Analizi”. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(2), 408-438.

Gapenski, L.C. (2005). Healthcare Finance: An Introduction To Accounting And Financial Management (3. Baskı). Aupha.

Kandil Göker, İ , Eren, B , Karaca, S . (2020). “The Impact of the COVID-19 (Coronavirus) on The Borsa Istanbul Sector Index Returns: An Event Study” . Gaziantep University Journal of Social Sciences , Cilt 19 COVID-19 Özel Sayısı , 14-41 . DOI: 10.21547/jss.731980

Liu, H., Wang, Y., He, D. ve Wang, C. (2020). “Short term response of Chinese stock markets to the outbreak of Covid-19”, Applied Economics, DOI: 10.1080/00036846.2020.1776837

Robinson, T., Henry, E., Pirie, W.ve Broihahn, M. (2015). “International Financial Statement Analysis. (3rd ed)”. New Jersey: John Wiley&Sons.

Saraç, M. (2012). “Finansal Yönetim. Sakarya”. Sakarya Yayıncılık

Tekbaş, M.Ş., Seval, B., Köse, A., Kıyılar, M., ve Sarıkovanlık, V. (2017). “Finansal Yönetim ve Mali Analiz. Eskişehir: Lisanslama Sınavları Çalışma Notları”, Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı ve Düzey 3 Sınavı, Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu.

Toprakçı Koşar, E. (2020). “Finansal Analiz Tekniklerinin Finans Piyasalarında Yeri ve Önemi: Bist 100' de İşlem Gören Bir İşletme Üzerinde Uygulama” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.